

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 105:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Ds E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Ds J. van Herksen, Ermelo; A. Jansse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Ds G. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijcknaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijcknaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoop, 's-Gravenhage; Ds R. Schippers, Wanswert; Ds J. Smelik, 's-Gravenhage; Ds H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Ds N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroom, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Ds C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds M. Vreugdenhil, Meliskerke; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Uit Plotinus' Schoonheidsleer. — Uit de Schrift: Schapen Zijner hand. (Pa. 95:7a.) — Kerkelijk Leven: De vergelijking in de gemeene-gratie-leer. I. Kinderloze Huwelijken. „Geestelijke” verzorging tijdens de Jamboree. Een belangrijk boek. — Even Parkeerden: De verbeelding der schalmen. — Literatuur en Kunst: Een avonturier uit de 18e eeuw. — Pop. Wet. Schetsen: Iets over Vondel en de Predikanten van Amsterdam. III. — Uit de Historie: Calvijn als verdachte voor de Synode. — Vakwetenschap en Praktijk: Bijbelsche Zeevaart. II. — Opvoeding en Onderwijs: De Leerlingenschaal. — Zending en Evangelisatie: Het Mysterie der godzaligheid. I. — Perschouw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Uit Plotinus' Schoonheidsleer.

Bij het nadenken over letterkundige schoonheid stuiten we telkens op, haast schreef ik: vallen we telkens over, de min of meer intrigerende onderscheiding van inhoud en vorm. Wat valt onder het eene, wat onder het andere te rangschikken? Nemen we tevens, al is het maar oppervlakkig, kennis van de geschiedenis der letterkundige kritiek, dan zien we de „formalisten” staan tegenover zulke beoordeelaars, die niet minder aandacht wijden aan den „inhoud” van een kunstwerk. Waar dan nog bijkomt, dat velen (we noemen op 'toogenblik slechts den naam van Willem Kloos) op principiële gronden bovengenoemde onderscheiding wraken, met nadruk de eenzijdigheid van vorm en inhoud staande houdend.

Alvorens over deze quaesties eenige opmerkingen te maken willen we een oogenblik stilstaan bij een in dit verband opmerkelijk geschriftje van den Neoplatonischen wijsgeer Plotinus (205—270), wiens werkzaamheid onmiskenbare sporen heeft achtergelaten in de moderne schoonheidsleer¹⁾. We bedoelen de verhandeling, die in onze uitgaven tot opschrift heeft „Over het Schoone”. We houden ons niet op met de vraag in hoeverre Plotinus gedachten van Plato vertolkt, combineert of wijzigt, maar geven van zijn betoog een samenvatting, die we kort bespreken.

In het rijk der schoonheid heerscht rangorde, hiërarchie. Op den laagsten trap staat de zicht- en hoorbare schoonheid van tastbare dingen en klanken. Daar boven uit gaat het schoon van daden, wetenschappen, deugden. Alles namelijk wat de ziel raakt, bezit in zich zelve een waarachtig schoon. Geheel anders dan het lichaam, vandaag nog een lust voor het oog, en morgen?

Een gangbare meening leert, dat de schoonheid der zienlijke dingen wordt teweeggebracht (behalve door hun kleur) door harmonische maatverhoudingen van de deelen tot elkander en tot het geheel. Een dwaalbegrip: alsof enkelvoudige dingen, welke zulke maatverhoudingen niet bezitten, niet schoon konden zijn, zooals het goud of bliksemlicht in nachtelijk duister! Bovendien, iets kan bij gelijk blijvende verhoudingen nu eens schoon, dan leelijk zijn, bij voorbeeld een menschelijk gelaat. Er moet dus iets anders zijn dat aan een welbesneden gezicht zijn schoonheid leent.

Zwaarder nog drukken de bezwaren tegen de heerschende opvatting, als we haar willen toepassen op schoone betoogen of daden, op kennis en wetenschap. Waar vindt men harmonische maatverhoudingen bij de deugd? Staat men er niettemin op in dergelijk verband van harmonie te spreken, het is wel, als men maar beseft, dat er dan ook harmonie valt te constateeren tusschen bepaalde immoreele leerstellingen!

1) Veel aandacht wijdt aan hem O. Walzel in zijn: „Gehalt und Gestalt”, Potsdam, 1929.

Waarin bestaat dan wel de schoonheid der zienlijke dingen? Het antwoord moet luiden: in hun deel hebben aan de „idee”. Leelijk is wat enkel „stof” is, niet beheerscht door „vorm”, idee of goddelijken logos. Maar maakt de idee zich meester van de „stof”, dan schept ze, voor zoover dat mogelijk is, daarin eenheid en schoonheid.

De ziel verstaat en beoordeelt die schoonheid door de idee, die bij haar woont. Neem een mooi huis: als men de steenen weg denkt, is het niets anders dan „de innerlijke idee” van den bouwheer, maar dan gesplitst en verdeeld door de stoffelijke steenenmassa. Zoo zijn de dingen van het zinlijk schoon slechts schaduwen en beelden.

Heerlijke realiteiten daarentegen bieden ons de daden en de deugden der ziel. Het zien van onze inwendige schoonheid brengt ons in vervoering en ecstase. Want in zichzelf is de ziel waarachtig schoon en zuiver als goud. Leelijkheid aan haar ontstaat uit overneiging naar het lichaam en de „stof”. Het is, alsof iemand, in den modder gevallen, onherkenbaar is geworden door een dikke sliplaag.

Maar, eenmaal gereinigd wordt de ziel idee, logos. Ze gaat behooren tot het goddelijke, de bronwel van het schoone. Ziet ge u zelf nog niet in uw schoonheid? Volg dan het voorbeeld van den beeldhouwer, die zoolang beitelt aan het marmor, tot een heerlijk beeld zich vertoont. Werk zij zóó aan uw eigen beeld, totdat de goddelijke glans uwer deugden uitstraalt. Zijt ge aldus zelf waarachtig licht²⁾ geworden, boven alle maat verheven, dan zijt ge bekwamd tot het schouwen der opperste Schoonheid. Ge hebt dan de oogen te sluiten, vol minachting voor stoffelijk-aardsche schoonheid, en een hooger schouwvermogen in u te ontwikkelen. Dan gaat u, bij het zien van het hoogste goed, wondera verrukking en liefdesverlangen doortrillen. Zalig de ziel, die aldus ingaat in het binnenste des heiligdoms! Zij is aan God gelijk.

De kern van Plotinus' betoog vormt het dualisme van zinlijke en geestelijke schoonheid.

Zeker, er is een schoon der zienlijke dingen, voor zoover ze deelhebben aan de idee, doch alle dingen missen realiteit en wezenlijk bestand. Beeld en schaduw te zijn is hun roeping. Zooals de pantheïst Goethe het later uit zal drukken: „Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis”. Opstijgend roept de ziel het zinlijke haar vaarwel toe om vreugdedronken in te gaan tot de contemplatie der opperste Schoonheid.

Wie eenmaal U aanschouwt, leefde genoeg: Zoo hem de dood in deze stond versloeg... Wat nood? Hij heeft genoten 't hoogst genot!

De bekende terzine van Perk moge illustreeren, hoe modern dit is gedacht en gevoeld. Of liever: hoe diep de wortels zich uitstreken van het moderne heidendom. We vestigen hierop de aandacht, omdat van dit dualisme uit op de in 't begin van dit artikel aangestipte quaesties een bijzonder licht wordt geworpen.

Plotinus is zich ten volle ervan bewust in te gaan tegen de publieke opinie. Vrijwel allen leeren, dat de schoonheid rust in harmonische maatverhoudingen; in objectief vast te leggen normen dus. En met die aesthetica verklaart hij zich radicaal oneens. Niet dat hij voor de harmonie der maten geen oog heeft, neen, maar de schoonheid ligt daarachter, staat los van haar. Het is „de innerlijke idee” die een, door de „stof” helaas getemperde, schoonheid uit doet stralen. We verstaan het volkomen, dat, naar een andere uitspraak van Plotinus, het schone in den geest van den artist grooter is en schooner dan in de buiten treedt.

2) Dezelfde woorden als Joh. 1:9 van het eeuwige Woord gebruikt.

Essentiële elementen alzoo der kerk, en dus beslissend voor het kerkbegrip zijn uitsluitend degenen die van Christus zijn, wel te verstaan, niet alleen dezulken die reeds van Hem geworden zijn door bekeering noch ook enkel degenen die van Hem geworden zijn door inplanting van het geloofsvermogen: maar zij allen die Hem, naar den eeuwigen raad, gegeven zijn van den Vader. Ook dus diegenen, die nog geheel verwilderd tegen Hem ingaan.

Waaruit alzoo voor de prediking voortvloeit:

1o. Dat de bedienaar des goddelijken Woords zich nooit tot de gemeente mag richten, als ware ze een vermengde hoop, maar ze wel terdege steeds heeft toe te spreken, als het Lichaam van Christus, als geliefde Broeders en Zusters in den Heere Jezus Christus;

2o. Dat de bedienaar des Woords een iegelijk lid der gemeente te oordeelen heeft naar den hoogen eisch van het kindschap Gods; door die kracht der hypocrieten heeft te ontdekken, en ze te bannen met de macht der sleutelen.

Dr. A. KUYPER.

De Heraut, No. 166, 27 Febr. 1881.

Hiermede stelt zich tegenover antiek-Helleensche „Diessseitigkeit” en stralende zinnenvreugde een evenzeer Heidensch mysticisme, dat liefst de vensters sluit, opdat het binnen licht worde. Plotinus' leer, overigens in het Griekse denken al eeuwen voorbereid, moet voeren tot autonoom-verklaring der ziel, tot emancipatie ook van formeele³⁾ normen.

Men zou kunnen tegenwerpen: maar laat Plotinus dan niet juist aan „vorm” schoonheid ontbloeien? Het is waar; doch in zijn spraakgebruik heeft „vorm”, synoniem van idee, met de maatverhoudingen niets van doen.

De consequente toepassing van zijn vormmiskening toont het ontredderd kunstleven van dezen tijd. Een tweetal citaten moge dit toelichten: „Stond achter het naturalisme als regulerende norm de natuur in haar geheele feitelijkheid, zoo staat achter het expressionisme als regelende norm de idee in haar geheele werkelijkheid. Het expressionisme staat vijandig tegenover de natuur.”⁴⁾

„Met het subjectivisme trad een nieuwe factor te voorschijn..., namelijk de ziel.... In de nieuwe tendentie werd het subject, de subjectief voelende, bezielde mensch, de enige waarmede voor alle dingen en voor ieder gebeuren en daarmee was het object, de realiteit, die er buiten lag, zijn tegenstelling geworden en had het ook zijn leidende positie verloren.”⁵⁾

Ik weet het, de verschillen met Plotinus zijn licht aan te wijzen. Maar de geesten zijn verwant. Het waarneembare object wordt hier en ginds ter wille van de subjectiviteit vernederd.

Het is overbodig breedvoerig te betoogen, waarom wij, Gereformeerde Christenen, Plotinus' dualistische schoonheidsleer niet kunnen aanvaarden.

Houdt hij ons voor, dat morgen- noch avondster zoo schoon schittert als rechtvaardigheid en ingetogenheid, dan worden we even herinnerd aan den negentienden Psalm, maar zijn ons tevens klaar bewust, dat de Schrift ons leert Gods

3) Men vergunne ons hier het woord „formeel” te gebruiken nog vóór het woord „vorm” nader is besproken.

4) De nieuwe Europeesche Geest in Kunst en Letteren”, we ver. „a. a. Arnhem, 1920, bl. 129 vlg. en over Problemen in de Ontwikkeling daarbij met „arkunst”, door Mevr. H. Kröller-Müller, Maastricht, 1925, p. 125.